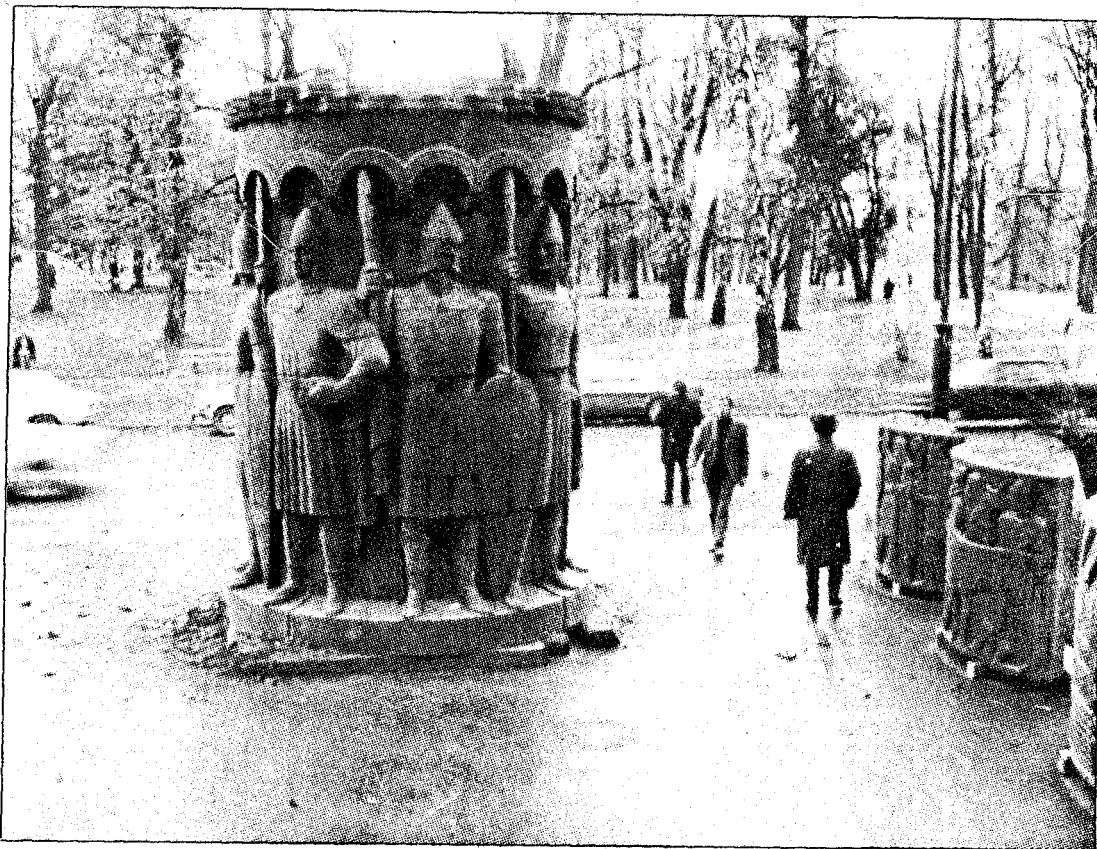

Eidsvollssøylen

17 februar 1991
13
11. 1991
101089

De praktfulle delene av søylen vakte stor interesse da de i 1969 ble stilt ut utenfor Kunstnernes hus i Oslo.

LARS ROAR LANGSLET

Henrik Wergeland var den første som fremmet tanken, men det gikk nesten 50 år før det ble satt kraft bak den, gjennom et opprop som Johan Sverdrup, Bjørnson, Johan Svendsen og andre laget i 1880: Norge måtte få reist et nasjonalmonument over Eidsvollsverket foran Stortinget. I 1926 vant den kjente billedhuggeren Wilhelm Rasmussen konkurransen om monumentet. Han arbeidet på det i 40 år, helt til sin død i 1965. Siden da har den 30 meter høye søylen med relieffer og toppfigur ligget oppdelt i et lagerskur i utkanten av Oslo og ventet på sin skjebne.

Norske monumenter har ofte en lang historie, men dette må være den lengste av alle. Forklaringen er enkel, men tragisk: Wilhelm Rasmussen ble nazist under krigen.

Det er forståelig at Stortinget da sa nei til det monumentet det selv hadde bestilt, i reaksjon mot mannen og delvis også mot det saga-heroiske billedspråk som søylen har. På Eidsvolls plass kommer den ikke.

Men saken har andre sider.

Et stort arbeide av en betydelig billedhugger kan ikke for all evighet bli liggende i et skur. At det har høy kunstnerisk standard, kunne alle forvise seg om da deler av det sto utstilt i Kunstnernes Hus i 1969. I stilhistorisk sammenheng er kvaliteten blitt tydeligere med avstanden i tid — noen «nazistisk» stil er det iallfall ikke, om en slik overhodet har eksistert. Det offentlige bør derfor føle et moralsk ansvar for at monumentet blir reist på et annet passende sted.

Rasmussens personlige holdning og skjebne er i mellomtiden blitt fullstendig irrelevant for diskusjonen om dette. Ingen idag ville la være å lese Hamsuns romaner, eller lytte til Monrad Johansens musikk, i forsøkt protest mot Nasjonal Samling.

Heller ikke vil noen idag trekke i tvil at Rasmussen var en kunstner av format. En rekke monumenter av ham er å se i norske byer, og flere av hans fine portrettbyster pryder våre offentlige institusjoner. Hvorfor skal da en nesten ferdiggjort skulptur, som var hans viktigste, ligge lagret på denne uverdige måten, over 50

år etter de hendelsene som bragte ham på kant med samfunnet? Selv kan han ikke straffes mer. Straffen rammer utelukkende et kunstverk — og et samfunn som behandler det slik.

LOOC på Lillehammer skal ha snust på tanken om å sette opp Eidsvollssøylen der, før OL, men har latt tanken falle. Det virker klokt: Å stille det opp akkurat der og da, i flomlys fra internasjonale medier, og som et ledd i OL-feiringen med påhengte markedsloyer, ville hverken landet eller kunstnerens eftermæle være tjent med.

Men det finnes andre steder hvor monumentet kunne komme til sin rett, uten annet uthengsskilt enn sin egen verdi. Hva med Eidsvoll? Eller hjembyen Skien?

Når denne gamle og triste saken endelig er kommet i bevegelse igjen, bør iallfall ikke avslaget fra Lillehammer føre til ytterligere 50 års utsettelse. Det er på tide å sette sluttstrek, med den eneste forsvarlige konklusjon: at søylen omsider blir reist — i en sammenheng og et landskap som vil ta imot den.